

УДК: 372.881.111.22

**МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОЇ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ВИШІВ**

Піддубцева О.І.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет,
Україна, Дніпро

Стаття присвячена теоретичному розгляду основних підходів до викладання дисципліни “Німецька мова (за професійним спрямуванням) в аграрному виші: професійно орієнтоване навчання, експерієнційно-інтерактивне навчання та навчання через зміст навчальних дисциплін. Аналізується поєднання експерієнційного та інтерактивного підходу до навчання, що складають єдиний експерієнційно-інтерактивний підхід. Також розглядається інтерактивне навчання у взаємодії з кооперативним. Визначені основні види навчальної діяльності для формування німецькомовної професійно орієнтованої компетентності у читанні як “кейс метод”, дискусія, презентація та професійний портфель.

Ключові слова: підходи до викладання іноземної мови, експерієнційно-інтерактивний підхід, навчання через зміст навчальних дисциплін, “кейс метод”, дискусія, презентація, професійний портфель.

Поддубцева О.И. Методические предпосылки формирования профессионально ориентированной немецкоязычной читательской компетентности у студентов аграрный высших учебных заведений / Днепрпетровский государственный аграрно-экономический университет, Украина, Днепр

Статья посвящена теоретическому рассмотрению основных подходов к преподаванию дисциплины «Немецкий язык (по профессиональному направлению) в аграрном вузе: профессионально ориентированное обучение, экспериенцийно-интерактивное обучение и обучение через содержание учебных дисциплин. Анализируется сочетание экспериенцийного и интерактивного подхода к обучению, которые составляют единый экспериенцийно-интерактивный подход. Также рассматривается интерактивное обучение во взаимодействии с кооперативным. Определены основные виды учебной деятельности для формирования немецкоязычной профессионально ориентированной компетентности в чтении как "кейс метод", дискуссия, презентация и профессиональный портфель.

Ключевые слова: подходы к преподаванию иностранного языка, экспериенцийно-интерактивный подход, обучение через содержание учебных дисциплин, "кейс метод", дискуссия, презентация, профессиональный портфель.

O.I. Pidubtseva Methodical basics of forming of a professionally oriented German language reading competence of agrarian universities` students / Dnepropetrovsk State University of Agriculture and Economics, Ukraine, Dnipro

The article is a theoretical review of the main approaches to teaching "German (for professional purposes)" in agricultural universities: professionally oriented education, experiential-interactive learning and content-based second language instruction. We analyze the combination of experiential and interactive approach to learning that form one experiential-interactive approach. We also consider the interactive learning in the interaction with the cooperativ language learning. The main educational activities for the formation of a German professionally oriented

competence in reading as "case method", discussion, presentation and professional portfolio.

Keywords: approaches to teaching foreign language, experiential-interactive approach, content-based second language instruction, "case method", discussion, presentation, professional portfolio.

Вступ. Однією із складових підготовки фахівців аграрних вишів є вивчення іноземної мови (за професійним спрямуванням), зокрема німецької. Вміння вільно читати німецькомовну фахову літературу потребує значних зусиль та спеціального навчання. Тому виникає потреба у створенні якісно нової методики формування німецькомовної професійно орієнтовної читацької компетентності у студентів-аграріїв.

На сьогодні проблемі навчання іншомовному професійно орієнтованому читанню присвячено багато теоретичних та практичних праць. Низку фундаментальних досліджень з цього питання було виконано такими науковцями як — Г.В. Барабановою, Н.Д. Гальською, Н.І. Гез, З.І. Кличніковою, С.Ю. Ніколаєвою, Т.С. Сєровою, О.М. Солововою, С.К. Фоломкіною. Існує також велика кількість дисертаційних досліджень, у яких вирішувалась проблема навчання іншомовному професійно орієнтованому читанню студентів різних спеціальностей — майбутніх педагогів (Ю.В. Британ, І.В. Корейба), економістів (В.В. Волік, Ю.В. Дегтярьова, Т.І. Король, Н.М. Ложкінва, С.В. Радецька, Т.І. Труханова, С.І. Шевченко), медиків (Т.І. Горпініч), журналістів (С.Г. Вавіліна) та фахівців аграрного сектору (Т.І. Кушнарьова, О.С. Малюга, Ю.В. Романюк). Незважаючи на наявність великої кількості досліджень, присвячених розробці методики навчання іншомовного професійно орієнтованого читання, проблема формування німецькомовної професійно орієнтованої

читацької компетентності студентів аграрних вишів залишається невирішеною.

Метою статті є докладний розгляд методичних передумов формування німецькомовної професійно орієнтованої читацької компетентності у студентів-аграріїв. До основних завдань цієї статті належать: 1) розглянути основні підходи до навчання німецькомовному професійно орієнтованому читанню; 2) визначити основні види навчальної діяльності для формування німецькомовної професійно орієнтованої читацької компетентності.

Виклад основного матеріалу. Формування німецькомовної професійно орієнтованої компетентності у читанні майбутніх аграріїв пов'язано в першу чергу з такими підходами, як комунікативно-діяльнісний, компетентнісний та рівневий. Перераховані підходи є дієвими на початковому етапі навчання іноземної мови у виші, вони допомагають студентів адаптуватися та звикнути до нових вимог, що ставить перед ним вищій навчальний заклад. Їх головна мета — це формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності у іноземній мові, що вивчалась ще у загальних середніх освітніх закладах. Але це не відповідає меті дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, що викладається на 1-2 курсі навчання в вищому навчальному закладі. Її мета полягає у тому, щоб сформувати у студентів іншомовну професійно орієнтовану комунікативну компетентність. Сформовані на заняттях практичні навички в різних видах мовленнєвої діяльності повинні дозволити випускникам вільно в усній чи письмовій формі спілкуватись на професійні теми своєї майбутньої спеціальності. Тому під час викладання дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)” є необхідним застосування таких підходів, що дозволять за допомогою засобів іноземної мови, зорієнтуватись на

майбутню професійну діяльність студентів. Фаховий зміст профільних навчальних дисциплін повинен пронизувати увесь навчальний матеріал.

До таких підходів в першу чергу відносять *професійно орієнтований підхід*, що вже доволі давно застосовується у практиці викладання іноземних мов за професійним спрямуванням та довід свою ефективність. Під час формування німецькомовної професійно орієнтованої читацької компетентності він є провідним, бо передбачає врахування змісту майбутньої професії тих, хто навчається. Засвоєння професійно орієнтованого змісту засобами іноземної мови забезпечує не тільки загальноосвітню підготовку студентів, але й допомагає підготувати молодого фахівця до майбутньої діяльності за спеціальністю іноземною мовою.

Ми погоджуємося з думкою Б.О. Тарнопольського, що застосування під час іншомовного професійно орієнтованого навчання тільки професійно орієнтованого підходу не є достатнім. Після занурення студента у світ майбутньої спеціальності, вивчення курсу “Вступ до фаху” та деяких фахових дисциплін, є більш ефективним використання таких видів навчання як — *експерієнційно-інтерактивне навчання та навчання через зміст навчальних дисциплін*.

Експерієнційно-інтерактивне навчання складається з двох підходів — експерієнційного та інтерактивного, що пояснюється особливостями цих двох підходів. Експерієнційний підхід (experiential learning) до викладання іноземних мов для професійних цілей у немовних вишах характеризується тим, що воно вимагає виконання студентами реальних практичних дій, так чи інакше пов'язаних з майбутньою фаховою діяльністю, яка моделюється [1, с. 130]. Ці дії виконується засобами іноземної мови в процесі здійснення

іншомовної професійної комунікації. Так, З.М. Корнева дає таке визначення цьому виду навчання “експерієнційне навчання — це навчання через досвід практичної діяльності, яка здійснюється засобами виучуваної мови” [2, с. 104]. Ефективність експерієнційного підходу обумовлена тим, що він забезпечує найбільш природний шлях оволодіння мовами та спілкування ними, оскільки вивчення іноземної мови завжди починається на основі екстралінгвістичних цілей студентів. У випадках, коли вивчення мови відбувається у межах іншої діяльності, засвоєння мовних форм та формування мовленнєвих навичок та вмінь стає побічним продуктом цієї основної діяльності. Вона здійснюється з точки зору студента нібито мимохідь. Доведено, що ці процеси значно полегшують засвоєння мовного матеріалу і процес вивчення іноземної мови, зокрема німецької.

Особливості експерієнційного навчання вказують на те, що таке навчання тісно пов'язано з *інтерактивністю*. Вчені визначають його як діалогічне навчання, вказуючи на те, що інтерактивність — це “здатність взаємодіяти чи знаходитися в режимі бесіди, діалогу з ким-небудь (комп'ютером) або ким-небудь (людиною)” [3, с. 114]. У своїх роботах О.Б. Тарнопольський під інтерактивністю розуміє процес активної взаємодії учасників навчального процесу як між собою, так і з навколишнім позанавчальним середовищем, і позанавчальними джерелами інформації.

До інтерактивних методів навчання можна віднести ті методи, які організують процес соціальної взаємодії таким чином, що на основі цієї взаємодії у студентів виникає деяке “нове” знання або нові навички та вміння, які народилися безпосередньо в процесі взаємодії або як її результат. О.С. Малюга до інтерактивних методів навчання відносить такі: метод проектів, асоціативний куц, мікрофон, робота в

парах/групах, мозковий штурм (brainstorming), мозаїка, технологія співпраці [4, с. 87].

О.Б. Тарнопольський вбачає відмінність інтерактивного навчання від будь-якого іншого, більш традиційного, в тому, що забезпечується навчальна взаємодія не тільки між викладачем та студентами, але й між самими студентами, що активно взаємодіють між собою у пошуках та створенні нового знання або в процесі формування та розвитку нових навичок та вмінь. Під час інтерактивного навчання взаємодія викладач-студент відходить на другий план.

У цій взаємодії інтерактивне навчання схоже з так званим *кооперативним навчанням (cooperativ language learning)* [1, с. 124]. У західній науковій літературі воно розглядається як один із найважливіших підходів для активізації учнів, інтенсифікації навчального процесу та підвищення його ефективності. Кооперативне навчання трактується як “технологія навчання в невеликих групах, коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власної думки” [5, с. 130]. Кооперативне навчання — це не просто робота у парах та малих групах, це така робота, де знання, навички та вміння всіх учнів мовби підсумовуються так, що студенти не просто вчать, але й вчать та вчать один у одного підвищувати загальний навчальний ефект [1, с. 125]. Вважається, що кооперативне навчання є однією з технологій інтерактивного навчання.

Навчаючись за інтерактивною моделлю навчання, студентам доводиться взаємодіяти не тільки між собою, з викладачем і з тим навчальним матеріалом, що приходить до них через викладача (підручники, посібники та ін.), але повинні також самостійно шукати інформацію у позанавчальних джерелах інформації для того, щоб

виконувати свої навчальні завдання. Тим самим зіштовхуючись з навколишнім (професійним) середовищем.

Так вивчивши особливості експерієнційного та інтеративного навчання погодимося з думкою Б.О. Тарнопольського, що ефективне експерієнційне навчання іноземної мови за професійним спрямуванням просто неможливе, якщо воно не буде одночасно інтерактивним. На думку Б.О. Тарнопольського, експерієнційно-інтерактивне навчання студентів вищих навчальних закладів іноземної мови для спеціальних/професійних цілей є навчання, яке реалізується через систему спеціальних видів навчальної діяльності. Вони забезпечують оволодіння мовою та спілкуванням нею як побічними продуктами екстралінгвістичної діяльності, що моделює реальну професійну діяльність майбутнього фахівця. Такі види навчальної діяльності базуються на кооперативному навчанні студентів, яке зовсім не виключає індивідуальної навчальної роботи, а, навпаки, вимагає її як своєї невід'ємної складової. Експерієнційно-інтегроване навчання іноземної мови для професійних цілей також обов'язково потребує виходу студентів за межі суто навчального середовища у позанавчальне фахове середовище з використанням позанавчальних іншомовних фахових джерел інформації [1, с. 126].

Ще один вид навчання, що широко застосовується у західноєвропейській педагогічній практиці викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, це *навчання через зміст спеціальних дисциплін (content-based second language instruction)*. У монографії В. М. Brinton, М.А. Snow та М.В. Wesche дано таке визначення цього навчання “це поєднання певного змісту дисциплін з цілями навчання іноземної мови” [6, с. 90]. На їх думку, воно забезпечує паралельне засвоєння знань з певної дисципліни, а також мовленнєвих навичок і вмінь, пов'язаних з мовою, що вивчається, та спілкування нею. При

застосуванні такого навчання програма з дисципліни “Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)” повинна тісно бути пов'язана або безпосередньо базуватися на програмі навчальної дисципліни певної фахової дисципліни, так щоб послідовність засвоєння мовного/мовленнєвого контенту відповідала потребам послідовного засвоєння змісту фахової дисципліни. У фокусі уваги студентів знаходиться засвоєння екстралінгвістичної інформації певної фахової дисципліни через засоби іноземної мови.

Перевагою застосування такого підходу в аграрному виші є те, що він допоможе якщо не подолати, хоча б зменшити невмотивованість студентів під час навчання німецькомовному професійно орієнтованому читанню, бо студент, вивчаючи іноземну мову, буде отримувати навчальний фаховий матеріал з певної дисципліни за спеціальністю. Це усуває наявний розрив між навчанням німецької мови та навчанням спеціальності й допоможе швидше сформувати професійно орієнтовану компетентність у німецькомовному читанні.

Під час формування німецькомовної професійно орієнтованої компетентності у читанні, спираючись на такі підходи як професійно орієнтований, експерієнційно-інтерактивний або навчання через зміст спеціальних дисциплін, використовують зазвичай такі види навчальної діяльності, як *“кейс-метод” (case studies), дискусії, презентації та професійний портфель*. Всі ці види навчальної діяльності об'єднані тим, що кожен з них так чи інакше забезпечує моделювання такої практичної діяльності майбутнього аграрія, яка потребує спілкування німецькою мовою для вирішення професійних завдань. Крім того, названі види навчальної діяльності забезпечують паралельне оволодіння всіма видами іншомовної мовленнєвої

діяльності, зокрема читання, та в найбільш природних умовах їх інтеграції.

Так як професія агронома відноситься до управлінських, на плечі випускника вишу лягає велика відповідальність за своїх підлеглих та процеси, що відбуваються на його фермерському господарстві. Під час навчання він повинен навчитись знаходити рішення у професійних ситуаціях також і іноземною мовою, у цьому питанні у нагоді стане саме “кейс-метод”.

“*Кейс-метод*” — це техніка навчання, під час якої використовують опис реальних професійних ситуацій. Під час навчання студенти повинні ознайомитись з ситуацією, розібратись у суті питання та запропонувати шляхи вирішення цієї проблеми. За структурою виділяють такі види кейсі: структуровані (*highly structured case*), неструктуровані (*unstructured cases*) та новаторські кейси (*ground breaking cases*) [3, с. 112]. На думку Ю.В. Дегтярьової, особливістю навчання за “кейс-методом” є те, що студенти повинні мати високий рівень сформованості навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності (читанні, письмі, говорінні та аудіюванні) [7]. Тому застосування цього методу при формуванні професійно орієнтованої компетентності у німецькомовному читанні краще застосовувати вже на завершальному етапі, коли студент достатньо володіє лексикою за спеціальністю.

У зв'язку з розвитком країни та налагодження міжнародних зв'язків, усе частіше фахівці в аграрному бізнесу, зокрема агрономи, виїждять за кордон для підписання договорів, зустрічі з міжнародними партнерами, прийняття участі у сільськогосподарських виставках та конференціях. Для успішного завершення їхніх бізнес подорожей, їм необхідно бути готовими до участі в дискусіях та мати досвід у підготовці презентацій для свого виступу. Підготуватись до публічних

виступів іноземною мовою, зокрема німецькою, їм допоможе використання викладачем під час навчання професійно орієнтованій іноземній мові таких видів навчальної діяльності як дискусія та презентація. Ці види навчальної діяльності також стануть у нагоді під час формування професійно орієнтованої компетентності у німецькомовному читанні, бо як зауважують фахівці, неможливо підготуватись до усної презентації або дискусії без читання певної фахової літератури. Це також підтверджує тлумачення Б.О. Тарнопольського, який визначає презентацію “як підготовлене професійно спрямоване висловлювання, яке об'єднане конкретними завданнями і ситуативними умовами, що базується на результатах аналітичного дослідження певної проблеми, має чітке логіко-композиційне оформлення і націлене на ефективне інформування, мотивування або переконання певної аудиторії з урахуванням її основних культурологічних та соціально-демографічних характеристик” [8, с. 56].

Окрім перерахованих видів навчальної діяльності є безумовно дієвим такий метод навчання як “*професійний портфель*” або “*портфель фахівця*”. Він є провідним під час формування у майбутніх агрономів професійно орієнтованої компетентності у німецькомовному читанні. У методиці навчання професійний портфель розглядається як метод організації навчання, його контролю та оцінювання. Він є добіркою виконаних робіт та навчальних матеріалів за певний період навчання. На думку дослідників [9, 10], метод “професійний портфель” дає можливість розвинути у студентів уміння самооцінювання, аналізу, синтезу, критичного мислення, уміння встановлювати зв'язки, впроваджувати теоретичні знання на практиці.

Висновки. В результаті дослідження методичних передумов формування німецькомовної професійно орієнтованої читацької компетентності у студентів-аграріїв ми встановили, що основними підходами до навчання німецькомовному професійно орієнтованому читанню повинні бути професійно орієнтований, експерієнційно-інтерактивний та навчання через зміст. Відповідно до цих підходів під час занять з німецької мови слід застосовувати такі види навчальної діяльності як “кейс метод”, дискусія, презентація та професійний портфель. Особливості таких видів навчання дають змогу максимально наблизити навчальний процес до умов практичної діяльності майбутнього аграрія. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці моделі навчання німецькомовного професійно орієнтованого читання.

Література:

1. *Тарнопольський О.Б. Експерієнційно-інтерактивне навчання іноземної мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ: сутність підходу // ХНУ. - 2010. - № 17. - С. 125-137*
2. *Корнєва З.М. Експерієнційне навчання студентів немовних спеціальностей англійської мови професійного спрямування на I курсі ВНЗ немовного профілю / З. М. Корнєва // Наука і освіта: наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2012. - № 5. - С. 102-105.*
3. *Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.*
4. *Малюга О.С. До питання інтерактивних методів навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей на заключному етапі вищої школи / О.С. Малюга // Молодь і ринок. - 2014. - № 2. - С. 86 — 90.*

5. *Cooperative language learning: A teacher's resource book* / Carolyn Kessler, Editor. – Englewood Cliffs, NY: Prentice Hall Regents, 1992. – 257 p.
6. *Brinton D.M. Contentbased second language instruction* / D.M. Brinton, M.A. Snow, M.B. Wesche. – New York: Newbury House Publishers, 1989. – 241 p.
7. Дегтярьова Ю.В. *Методика навчання студентів вищих немовних навчальних закладів читання англійською мовою для ділового спілкування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02* / Ю.В. Дегтярьова. – К., 2006. – 225 с.
8. Тарнопольський О.Б. *Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою* / Тарнопольський О. Б, Кожушко С. П. – Вінниця: Нова книга, 2008. - 288 с.
9. Гуменюк О. М. *Порфель фахівця – професійне обличчя студента-медика* / О.М. Гуменюк // *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* – Львів, 2005. – Вип.19, част.1. – С.337 - 348
10. Беженар І.В. *Методика навчання майбутніх філологів англійського писемного мовлення з використанням мовного портфеля: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02* / І.В. Беженар. - Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2012. – 341 с

References:

1. *Tarnopoljskyj O.B. Eksperijencijno-interaktyvne navchannja inozemnoji movy dlja specialnykh cilej u nemovnomu VNZ: sutnistj pidkhodu* // *KhNU.* - 2010. - № 17. - S. 125-137
2. *Kornjeva Z.M. Eksperijencijne navchannja studentiv nemovnykh specialnostej anghlijskoji movy profesijnogho sprjamuvannja na I kursi VNZ nemovnogho profilju* / Z. M. Kornjeva // *Nauka i osvita: nauk.-prakt. zhurn. Pivd. nauk. Centru NAPN Ukrajinjy.* - 2012. - № 5. - S. 102-105.

3. *Pometun O.I. Interaktyvni tekhnologhiji navchannja: Nauk.-metod. posibn. / O.I. Pometun, L.V. Pyrozhenko. – K.: Vydavnyctvo A.S.K., 2004. – 192 s.*
4. *Maljugha O.S. Do pytannja interaktyvnykh metodiv navchannja inozemnoji movy studentiv nefiloghichnykh specialjnosteju na zakljuchnomu etapi vyshhoji shkoly / O.S. Maljugha // Molodj i rynek. - 2014. - № 2. - S. 86 — 90.*
5. *Cooperative language learning: A teacher's resource book / Carolyn Kessler, Editor. – Englewood Cliffs, NY: Prentice Hall Regents, 1992. – 257p.*
6. *Brinton D.M. Contentbased second language instruction / D.M. Brinton, M.A. Snow, M.B. Wesche. – New York: Newbury House Publishers, 1989. – 241 p.*
7. *Deghtjarjova Ju. V. Metodyka navchannja studentiv vyshhykh nemovnykh navchaljnykh zakladiv chytannja anghlijskoju movoju dlja dilovogho spilkuvannja: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Ju.V. Deghtjarjova. – K., 2006. – 225 s.*
8. *Tarnopoljskyj O.B. Metodyka navchannja studentiv vyshhykh navchaljnykh zakladiv pysjma anghlijskoju movoju / Tarnopoljskyj O. B, Kozhushko S. P. – Vinnycja: Nova knygha, 2008. - 288 s.*
9. *Ghumenjuk O.M. Porfelj fakhivcja – profesijne oblychchja studenta-medyka/ O.M. Ghumenjuk // Visnyk Ljvivskogho universytetu. Serija pedagoghichna. – Ljviv, 2005. – Vyp.19, chast.1. – S.337 - 348*
10. *Bezhenar I.V. Metodyka navchannja majbutnikh filologhiv anghlijskogho pysemnogho movlennja z vykorystannjam movnogho portfelja: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / I.V. Bezhenar. - Kyjivskyj nacionalnyj linghivistychnyj un-t. – K., 2012. – 341 s*